

Riteņkrēsļa lietošanas prasmju saistība ar plecu joslas muskuļu spēku personām pēc muguras smadzeņu bojājuma

Jolanta Maculeviča, Dace Stirāne, Evita Legzdiņa, Līva Tiesnese

Rīgas Stradiņa universitāte, Rehabilitācijas katedra, Latvija

Ievads. Personām ar muguras smadzeņu bojājumu, kas ikdienā kā pārvietošanās palīgierīci lieto manuāli vadāmu riteņkrēsli, patstāvīgi un droši jāvar pārvarēt fiziskās barjeras, kas sastopamas ikdienas dzīves situācijās. Manuāli vadāma riteņkrēsļa lietotājiem ir nepieciešamas riteņkrēsļa lietošanas prasmes. Nespēja pielietot noteiktas riteņkrēsļa lietošanas prasmes var ierobežot riteņkrēsļa lietotāja funkcionālo neatkarību un līdzdalību ikdienas aktivitātēs. Augšējo ekstremitāšu muskuļu spēks riteņkrēsļa lietotājiem ir nozīmīgs mobilitātes un lokomociju nodrošināšanai.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Analizēt saistību starp riteņkrēsļa lietošanas prasmēm un plecu joslas muskuļu spēku, un dzīves kvalitāti personām pēc muguras smadzeņu bojājuma. Tika veikta vienreizēja pētījumā iesaistīto dalībnieku ($n = 46$) novērtēšana, izmantojot pētījuma instrumentus: aptaujas anketu, dzīves kvalitātes novērtējuma anketu (WHOQOL-BREF), plecu joslas muskuļu spēka novērtēšanu ar tenzodimanometru un riteņkrēsļa lietošanas prasmju novērtēšanu (*Wheelchair Skills Test Version 4.2* (WST)). Iegūto rezultātu apstrāde tika veikta, izmantojot matemātiskās statistikas metodes.

Rezultāti. Pētījumā tika iesaistīti 46 dalībnieki – personas ar muguras smadzeņu bojājumu, kas ikdienā pārvietojoties izmanto manuāli vadāmu riteņkrēsli (riteņkrēsļa lietošanas pieredze – vismaz 6 mēneši), vecumā no 25 līdz 68 gadiem (17 personas ar tetraplēģiju, 26 personas ar paraplēģiju). Personām ar tetraplēģiju ir būtiskāk ierobežotas riteņkrēsļa lietošanas prasmes (uzbraukšana uz apmales, uzbraukšana slīpumā, noturēšanas uz aizmugurējiem riteņkrēsļa riteņiem) nekā personām ar paraplēģiju. Personām ar tetraplēģiju un paraplēģiju novēro spēcīgas *m. biceps brachii*, *m. triceps brachii*, *m. deltoideus* vidējās šķiedras, *m. pectoralis major* apakšējās šķiedras un *m. trapezius* augšējās šķiedras, bet vājas *mm. rhomboidei*, *m. trapezius* apakšējās šķiedras, *m. serratus anterior* un *m. latissimus dorsi*. Tika atrasta statistiski ticama ($p < 0,05$) savstarpējā saistība starp riteņkrēsļa lietošanas prasmēm un labās rokas *m. deltoideus* vidējām šķiedrām, *m. latissimus dorsi*; labās un kreisās rokas *m. deltoideus* mugurējām šķiedrām, *m. supraspinatus*, *m. triceps brachii* un kreisās rokas *m. infraspinatus* un *m. teres minor*. Pētījuma dalībniekiem ar paraplēģiju tika atrasta statistiski ticama ($p < 0,05$) savstarpējā saistība starp riteņkrēsļa lietošanas prasmēm un kreisās rokas *m. supraspinatus* un labās un kreisās rokas *mm. rhomboidei*. Pētījuma dalībniekiem ar paraplēģiju tika atrasta statistiski ticama sakarība ($p < 0,05$) starp riteņkrēsļa lietošanas prasmēm un dzīves kvalitātes fiziskās veselības, psihiskās veselības, sociālo attiecību un vides sfēru.

Secinājumi. 1. Personām ar muguras smadzeņu bojājumu, kas pārvietojas, izmantojot manuāli vadāmu riteņkrēsli, pastāv saistība starp plecu joslas muskuļu spēku (muskuļiem, kas nodrošina pleca locītavas un skapulotorakālās locītavas dinamisko stabilitāti) un riteņkrēsļa lietošanas prasmēm. Lielāks plecu joslas muskuļu spēks ir saistīts ar labākām riteņkrēsļa lietošanas prasmēm. 2. Personām ar tetraplēģiju kāda muskuļa funkciju zudumu ir iespējams kompensēt, izmantojot proksimālo muskuļu spēku, tādā veidā tomēr nodrošinot iespēju pārvietoties, izmantojot manuāli vadāmu riteņkrēsli. 3. Personām ar muguras smadzeņu krūšu, jostas un krustu daļas bojājumu (personām ar paraplēģiju) pastāv saistība starp riteņkrēsļa lietošanas prasmēm un dzīves kvalitātes, fiziskās veselības, psihiskās veselības, sociālo attiecību un vides sfēras novērtējumu. Augstāks riteņkrēsļa lietošanas prasmju līmenis nosaka augstāku dzīves kvalitātes novērtējumu visās iepriekšminētajās sfērās.